

SAMARBEID ALLTID MED MEG

106 elever 12-17 år om tverrfaglig samarbeid

FORANDRINGSFABRIKKEN

INNHold

- s.3 Forord av Forskningssjef Joakim Caspersen
- s.4 Kort om undersøkelsen
- s.11 Barn har rettigheter
- s.12 Gode måter å møte elever
- s.16 Utfordringer og løsninger
- s.20 Råd fra elever
- s.34 Erfaringer fra elever
- s.64 Mer om undersøkelsen
- s.72 Forandringsfabrikken Kunnskapssenter

Forandringsfabrikken Kunnskapssenter

Utgitt 2025

Prosjektledere Eira S. Tellefsen og Karoline Normandbo

Metodeansvarlig Joakim Caspersen

Foto Morten Brun

Bildene er av deltakere i undersøkelsen og er godkjent for bruk*

*det er ikke sammenheng mellom elevenes erfaringer og plassering av bildene

7usen takk til Stiftelsen Kaare Berg for støtte til undersøkelsen

TAKK

Kjære dere som har vært med i undersøkelsen.

Vi er utrolig takknemlige for dere alle sammen. Noen fortalte om gode erfaringer og ga råd ut ifra dem. Vi håper det gjør at flere kan oppleve det samme. Andre fortalte om vonde erfaringer og ga råd ut ifra dem. Det håper vi kan bidra til at andre elever slipper å oppleve det samme.

Takk for at dere var så modige og ga viktige råd som er gull verdt. Dere vet aller best hvordan det kjennes når voksne på skolen samarbeider med andre tjenester, og da er det også dere som vet best hva som skal til for at sånne samarbeid blir trygge og nyttige for elever.

Vi håper rådene i rapporten blir tatt på dypt alvor av alle voksne som jobber med tverrfaglig samarbeid i skolen og for de som bestemmer lovene og reglene for hvordan tverrfaglig samarbeid gjøres.

TAKK FRA HJERTET

FORORD

Noen ganger må flere voksne samarbeide for å gi barn og ungdom best mulig hjelp. Men ofte blir samarbeidet utrygt for barna på grunn av måten voksne gjør det.

Barn ønsker at voksne:

- gir nok og forståelig informasjon
- lar dem få si meningen sin på trygge måter
- ikke sier noe videre uten at barna vet om det og synes det er greit
- spør barn hva de voksne kan gjøre for at barn skal ville eller tørre å være med på møter
- lar barn være med å bestemme i avgjørelser som handler om barnet

Det er ikke nok at barna bare får si meningen sin, det de sier må ha betydning for det som blir gjort.

De 106 barna i denne rapporten setter ord på rettigheter de allerede har, men som alt for ofte ikke blir fulgt opp i praksis. Rådene som er gitt, og tankene som er delt, er uvurdelige og nødvendige for å gjøre tverrfaglig samarbeid bra for barn.

TUSEN TAKK til alle de 106 barna som modig har delt sine erfaringer. Og TUSEN TAKK til Forandringsfabrikken som gjør det trygt for barn å dele, og får frem barn og ungdoms viktige stemme i sakene.

Det er kun ved å høre på dem som sakene gjelder at vi kan få til løsninger som virker.

Joakim Caspersen
Forskningssjef ved NTNU Samfunnsforskning

KORT OM UNDERSØKELSEN

Undersøkelsen SAMARBEID ALLTID MED MEG ble gjennomført juni-november 2024. Erfaringer og råd ble hentet inn fra 106 elever i alderen 12-17 år. Gjennomsnittsalderen var 13 år. Alle som deltok var elever som ikke tidligere hadde deltatt i undersøkelser Forandringsfabrikken har gjennomført.

FNs barnekonvensjon gjelder for alle under 18 år

Undersøkelsen ble gjennomført med utgangspunkt i FNs barnekonvensjon artikkel 12 og GrL § 104, som gir alle barn rett til å uttale seg fritt om forhold som berører barn individuelt og som gruppe. At voksne i skolen samarbeider med voksne i andre tjenester er et forhold som berører barn, og svarene fra elevene i undersøkelsen kan brukes til å ta avgjørelser til det beste for barn, på dette området.

Tverrfaglig samarbeid i skolen

I undersøkelsen har vi snakket om tverrfaglige samarbeid hvor skolen har samarbeidet med en eller flere tjenester - med mål om å gjøre elevens skolehverdag bedre. Vi har ikke snakket om tverrfaglige samarbeid der skolen ikke er involvert.

Metode

For å hente inn og systematisere oppsummerte erfaringer og råd fra barn og unge, brukes en deltakende og praksisrettet kvalitativ metode. FF kaller den Forandringsmetoden. Den er utviklet i samarbeid med barn og unge.

Professor i statsvitenskap Marit Skivenes er metodeansvarlig i Forandringsfabrikken's styre, og følger og kvalitetssikrer FFs arbeid med all kunnskapsinnhenting. Forskningssjef ved NTNU Samfunnsforskning Joakim Caspersen er metodeansvarlig for denne undersøkelsen.

Invitering

Alle ble invitert i samarbeid med ungdoms- og videregående skoler. Det ble også gjennomført pilotsamlinger på skoler. Elevene gikk til sammen på 12 skoler, i Bodø, Trondheim, Voss, Askøy, Elverum, Kongsberg, Asker, Drammen, Fredrikstad, Klepp, Arendal og Grimstad.

TUSEN TAKK til dere voksne på skolene, for at dere har tatt dere tiden til å invitere og følge opp elevene, invitert på tvers av aldersgrupper, kjønn og erfaringer. Tusen takk for at dere har bidratt til barns rett til å få uttale seg og bli tatt på alvor.

Om de 106 deltakerne

Det ble gjennomført 30 samlinger, med gjennomsnittlig 4 elever om gangen. Samlingene varte i 1,5-2 timer og ble gjennomført på skoler i skoletid. Samme spørsmål, metodikk og leker ble tatt i bruk i samlingene, både med de som var 12 og 17 år.

Hvilke tjenester deltakerne har opplevd at skolen har samarbeidet med for å hjelpe dem:

- 62% psykolog/BUP
- 54% ekstrahjelp/PPT
- 53% helsesykepleier
- 36% barnevernet
- 25% helsestasjon for ungdom
- 20% politi
- 5% uteseksjonen/utekontakten

Hvilke kjønn deltakerne identifiserer seg som:

- 62% hun
- 32% han
- 3% dem
- 3% hen

Se s.64 for utdypelse om personvern, metode og gjennomføring.

EFFEKTEN AV TVERRFAGLIG SAMARBEID

Har det tverrfaglige samarbeidet hjulpet så du får det bedre på skolen?

6% veldig mye bedre
11% ganske mye bedre
28% litt bedre
31% ikke gjort noe forskjell
12% litt verre
6% ganske mye verre
6% veldig mye verre

Har voksne spurt deg hva du synes de voksne gjør bra, og hva som burde gjøres annerledes, i det tverrfaglige samarbeidet?

11% ofte
36% noen ganger
15% én gang
38% aldri

Hva tenker du om at voksne som jobber med ulike ting, gjerne vil samarbeide for å hjelpe deg?

5% Det er alltid en bra idé

56% Det er bare en bra idé hvis de gjør det på en måte som er trygg for meg

- eleven må få si sin mening/være med å bestemme
- hvis det ikke gjøres trygt kan det bli feil eller verre for eleven
- det er fint at de voksne kan ting og vil hjelpe
- eleven må få bli nok kjent med, og trygg på, de voksne

34% Det er en idé som det er store sjanser for at kan gå galt

- voksne kan glemme, vri på, eller tolke ting eleven har sagt
- voksne gjør ikke alltid som eleven vil eller det som eleven tenker vil hjelpe
- det er en bra idé, men måten det gjøres på i Norge nå i dag er sjeldent bra

5% Det er aldri en god idé

I FREMTIDEN

VOKSNE FORSTÅR...

I fremtiden forstår voksne at elever vet veldig godt hva som kjennes trygt og nyttig for dem og at det å bestemme noe uten å la eleven være med å bestemme kan bli dumt eller feil

Voksne forstår at hvis elever ikke får nok og ærlig informasjon kan tverrfaglig samarbeid kjennes utrygt og unyttig

Voksne forstår at det kan få store og alvorlige konsekvenser hvis voksne i samarbeidet deler noe eleven har sagt eller gjort videre til andre i samarbeidet eller foreldre, uten å avtale med eleven først

Voksne forstår at møter i tverrfaglig samarbeid kan kjennes utrygge og unyttige for elever hvis voksne er alvorlige og snakker over hodet på eleven

...DERFOR

I fremtiden lar derfor alltid voksne i tverrfaglige samarbeid eleven få være med å bestemme i avgjørelser som handler om dem

Derfor gir voksne elever all informasjon, når samarbeidet starter, helt ærlig, på måter som er forståelige for eleven

Derfor deler aldri voksne i samarbeidet noe eleven har sagt eller gjort videre til andre voksne i samarbeidet eller til foreldre, uten å avtale med eleven først

Derfor jobber de voksne i samarbeidet mye med å finne ut sammen med eleven hvordan møtene kan kjennes trygge og nyttige for eleven, og passer på at eleven får velge en trygghetsperson som kan være med i møter for eleven hvis eleven ikke vil være med selv

BARN HAR RETTIGHETER

Barnekonvensjonen (BK) gir barn noen prosessrettigheter, som beskriver hvordan barn har rett til å bli møtt, i alle handlinger og avgjørelser som angår barnet. Barnets rett til å få informasjon, uttale seg fritt og uttale seg før noe om barnet deles videre, må sikres før barnets beste kan vurderes.

Barns rett til informasjon

- Følger implisitt BK art. 12 jf. GK nr. 12 avsnitt 16, 25 og 41

Barn har rett til å få all informasjon som er nødvendig for å kunne uttale seg fritt. Retten til informasjon er en forutsetning for å kunne uttale seg fritt om handlinger og avgjørelser som skal tas om dem.

Barns rett til å uttale seg fritt

- BK art. 12 og GrL. § 104

Barn har rett til å uttale seg fritt i alle forhold som vedrører seg, og barns mening skal vektlegges. Barns uttalerett er en selvstendig rettighet de har, som verken foreldre eller andre voksne kan begrense. Myndighetene har en plikt til å sikre denne rettigheten for hvert eneste barn, uten unntak.

Barns rett til privatliv

- BK art. 16, GrL. § 102 og EMK art. 8

Ingen barn skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv. Det betyr blant annet at voksne ikke automatisk kan dele opplysninger fra eller om barnet til andre i samme tjeneste, andre tjenester eller foresatte. Deling kan kun gjøres når det er helt nødvendig og når det finnes hjemmel i lov.

Barnets beste

- BK art. 3 og GrL. § 104

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i handlinger og avgjørelser som angår et barn. Det må avgjøres ut ifra en konkret vurdering. Barnets egne meninger skal være sentrale. Før barnets beste kan vurderes, må barnet ha fått nok informasjon, uttale seg fritt om det som skal avgjøres og få uttale seg om hvordan opplysninger om dem kan deles.

GODE MÅTER Å MØTE ELEVER

BYGD PÅ KUNNSKAP FRA RAPPORTEN OG BARNES PROSESSRETTIGHETER

GI ELEVEN GOD INFORMASJON

Forklar eleven hvilke rettigheter den har

Forklar hva tverrfaglig samarbeid er og hva det kan hjelpe med

Forklar hvorfor dere voksne vil samarbeide

Forklar at samarbeidet er for å hjelpe eleven og at eleven derfor skal få være med å bestemme mye i samarbeidet

Forklar hvem som kan få vite noe av det eleven sier

Forklar hva taushetsplikt betyr i konkrete situasjoner

Forklar at du vil avtale med eleven før du deler noe videre

SIKRE AT ELEVEN FÅR SNAKKE TRYGT

Bli litt kjent med eleven og la eleven bli litt kjent med deg

Forklar at du vil forstå, og vis det så godt du kan

Vis at du lytter ved å reagere med kroppsspråk

Vis at du lytter ved å spørre mer eller i dybden

Vær forsiktig med å bytte tema når eleven forteller

La eleven velge hvor dere skal snakke

La eleven velge hvem som skal være i prater eller møter

Forklar eleven at den kan ha med en person eleven er trygg på, når dere skal prate

Husk å si nok fine ting, for eksempel at eleven er god og snill

Forklar at ikke noe eleven sier er feil eller dumt

SNAKK MED ELEVEN FØR NOE DELES VIDERE

Forklar til eleven hvis du tenker å dele noe eleven har sagt eller gjort videre til en annen voksen

Forklar hvem du vil si det til og hvorfor du vil si det

Spør eleven hva den tenker om at det sies videre

Hvis eleven er enig, avtal sammen med den hvordan du kan dele det videre

Hvis eleven sier nei, prøv å forstå hvorfor den ikke vil det

Vurder det eleven sier opp mot om du tenker det fremdeles er til elevens beste å dele videre

LA ELEVEN BESTEMME SÅ LANGT SOM MULIG

La alltid eleven uttale seg, før noe om eleven skal bestemmes

Lytt godt til det eleven sier for å forstå hva den mener

Snakk nok med eleven, for å sikre at du forstår riktig

Ta eleven på dypt alvor og sørg for at den forstår det

Gjør noe med det eleven har fortalt

Følg elevens mening så langt som mulig

Snakk med eleven om hvorfor, hvis du må bestemme noe mot elevens vilje

Prøv alltid å følge noe av det eleven ønsker

UTFORDRINGER OG LØSNINGER

I denne delen har prosjektarbeidere i FF sammen med erfarne proffer sett på nasjonale utfordringer, og hvordan kunnskapen fra elevene i denne undersøkelsen kan bidra til bedre nasjonale løsninger.

Tverrfaglig samarbeid har i alle år blitt pekt på som en viktig løsning for å gi riktig hjelp til barn. Samtidig viser svarene fra denne undersøkelsen at samarbeid mellom fagfolk skjer uten at barn har nok tillit til å kunne fortelle det viktigste til de voksne i de tjenestene som skal samarbeide.

UTFORDRINGER

Tverrfaglig samarbeid gjennomføres uten at barns rettigheter etter barnekonvensjonen (BK) art. 3, 12 og 16 sikres

Barns rettigheter i møte med voksne, er retten til å få informasjon, uttale seg fritt og trygt, uttale seg før opplysninger deles videre og at barnets mening er et sentralt moment i vurderingen av barnets beste. Dette følger av BK artikkel 3, 12 og 16, og kan kalles barns prosessrettigheter. Denne undersøkelsen viser at tverrfaglig samarbeid ofte gjennomføres uten at barns rettigheter sikres i dette samarbeidet.

75% av barna i undersøkelsen svarer at de vet at de voksne har hatt møter om dem uten at de fikk være med. Når barn har spurt om hvorfor, var svar som gikk igjen "fordi vi snakker om deg", "du er ikke gammel nok" og "de voksne må snakke uten deg". Barn har rett til å kunne være med i møter om seg selv, men svarene i denne undersøkelsen viser at det i alt for mange tilfeller ikke skjer.

Loven som skal sikre samarbeid mellom tjenester, tydeliggjør ikke forpliktelsen til alltid å samarbeide med barn

I 2021 vedtok Stortinget endringer i 14 lover for at tjenestene skulle samarbeide bedre. Dette er "Lov om endringer i velferdstjenestelovgivningen (samarbeid, samordning og barnekoordinator)". Noen av endringene pålegger tjenester å samarbeide dersom "samarbeid er nødvendig" for å gi barn et "helhetlig og samordnet tjenestetilbud."

Artikkel 3, 12 og 16 etter FNs barnekonvensjon, ble ikke tydeliggjort i bestemmelsen. Det skaper usikkerhet rundt hvordan disse rettighetene som barn har i prosess skal sikres i samarbeidet mellom tjenestene. Det står ikke tydelig i bestemmelsen at barnet må få informasjon, uttale seg fritt, få vite før opplysninger fra eller om barnet deles og at disse tre rettighetene må sikres FØR barnets beste kan vurderes og vektes.

Det hjelper lite at rettighetene står i forarbeidene til lovene. Beskrivelsene fra forarbeidene blir ikke overført i veiledere og retningslinjer som brukes av fagfolk - og de som skal sikre rettighetene i hverdagen, er jo oftest ikke jurister.

Mangler opplæring i artikkel 3, 12 og 16

Norge har blitt kritisert av FNs barnekomité for å ikke sikre systematisk opplæring til fagfolk om barns rettigheter i møte med voksne. Barns rettigheter blir stadig snakket om som viktig og satsinger blir satt i gang for å styrke rettighetene deres. Samtidig viser denne undersøkelsen at fagfolk i ulike systemer for barn strever med å vite hvordan de gjør dette i praksis.

LØSNINGER

Myndighetene må sikre artikkel 3, 12 og 16 i alt lovverk som angår barn

Myndighetene er forpliktet til å gjøre tiltak for å sikre at barns rettigheter gjøres kjent, er lett tilgjengelig og forståelig. Det kan ikke forventes at en lærer skal gå i forarbeidene til en lov før de setter i gang et tverrfaglig samarbeid. Vi mener derfor at en løsning vil være å inkludere disse barnerettighetene i bestemmelsene som regulerer samarbeid mellom tjenester. Artikkel 3, 12 og 16 kan da sikres i velferdstjenestelovgivningen og dermed også i praksis i det tverrfaglige samarbeidet.

Myndighetene må sikre artikkel 3, 12 og 16 i modeller, retningslinjer og veiledere

De siste årene har tverrfaglig samarbeid vært en stor satsing med blant annet "Laget rundt eleven" og "Bedre tverrfaglig innsats". Veiledere og retningslinjer er lagd, uten at barns rettigheter for hvordan de skal bli møtt er beskrevet, steg for steg.

Myndighetene må sikre systematisk opplæring av voksne for at de kan sikre artikkel 3, 12 og 16 i tverrfaglig samarbeid

Fagfolk og studenter må sikres grunnleggende opplæring i hvordan de kan gjøre det trygt for barn når tverrfaglig samarbeid skal gjennomføres. De må læres opp i et barnesyn som styrker at barn samarbeides med i tverrfaglig samarbeid.

De må også lære hvordan de kan sikre barns rettigheter etter artikkel 3, 12 og 16 i hvert steg av det tverrfaglige samarbeidet.

Opplæringen må bygge på synspunkter fra grupper av barn som har erfaring fra tverrfaglig samarbeid. På denne måten vil fagfolk i praksis kunne være med å sikre barns rett til å få informasjon, uttale seg fritt og trygt, få uttale seg før opplysninger deles videre og at barnets mening er et sentralt moment i vurderingen av barnets beste i tverrfaglige samarbeid.

Følge opp og implementere merknad fra FNs barnekomité om barns rett til å uttale seg før opplysninger om dem deles

FNs barnekomité overvåker hvordan land følger barns rettigheter etter barnekonvensjonen. Hvert 5. år rapporterer Norge til FNs barnekomité om oppfølging av barnekonvensjonen. Våren 2025 var Norge på "eksamen" i FN for å svare på barnekomiteens spørsmål og bekymringer. Etter dette har barnekomiteen publisert sine avsluttende merknader for Norge. For å bedre sikre barns rett til å bli hørt ba barnekomiteen staten om å sikre barns rett til å uttale seg før opplysninger om dem deles bedre:

Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 12 (2009) anbefaler komiteen at staten (...)

15. (f)

Garanterer at barn kan snakke med tjenester uten samtykke fra foreldre, og at de kan få informasjon og uttrykke sine synspunkter før informasjon om dem deles, med mindre det ikke er til deres barnets beste.

Barnekomiteen ber Norge å sikre retten barn har til å snakke med tjenester uten samtykke fra foreldrene, at barn får vite det før voksne deler noe de har sagt eller gjort, at barna får uttale seg om delingen og at deres synspunkter vektlegges i beslutningen.

I denne undersøkelsen svarte 100% av elevene at de vil at voksne skal snakke med dem før de deler videre. Hovedsvar fra barn i Forandringsfabrikkens tidligere undersøkelser viser at barn vil bli snakket med før noe om dem deles.

Løsningen vil være at merknaden må sikres i bestemmelser i alle lovene som ble endret i "Lov om endringer i velferdstjenestelovgivningen" og at den kan sikres i retningslinjer og veiledere for tverrfaglig samarbeid. I tillegg kan fagfolk med trygghet samarbeide med barn på denne måten i tråd med barnekonvensjonen.

RÅD

FRA ELEVER

GI NOK INFORMASJON

Et hovedsvar fra elevene i undersøkelsen er at voksne må gi elever nok, ærlig og forståelig informasjon for at det skal kjennes trygt for eleven. Informasjonen må gis på måter som oppleves trygge for eleven og voksne må passe på at eleven har forstått informasjonen. Dette er viktig for at eleven skal vite hva samarbeidet går ut på og kan være, og for at eleven skal kunne føle at det er trygt å fortelle noe og si meningen sin til voksne i samarbeidet.

GI INFORMASJON PÅ TRYGGE MÅTER

Finn ut med eleven hvordan det kan bli trygt

- gi informasjon tidlig, når samarbeidet begynner
- gi beskjed om at du vil gi eleven informasjon før du gir den
- spør eleven om det er en voksen den føler det er tryggest at gir informasjonen. Hvis eleven ikke vet om noen så må den voksne som skal gi informasjonen jobbe med å gjøre det trygt nok for eleven å få informasjon av den voksne
- gi informasjon på et sted ingen andre er
- ikke gi all informasjon på en gang, finn ut sammen med eleven om dere skal ta pauser eller dele det opp
- vær ærlig og gi all informasjon du har, ikke velg ut noe

Vær snill og rolig

- vær rolig, og ikke snakk for fort
- vær glad og smil, ikke alvorlig eller seriøs
- vis at du vil være snill og hyggelig
- vær imøtekommende
- vær tålmodig, empatisk og forståelsesfull

Pass på at eleven forstår

- pass på at eleven forstår det du gir informasjon om
- gi informasjon med vanlige ord, ikke "voksen-ord", som fagord eller fagbegreper
- kom med eksempler, så det blir lettere for eleven å forstå
- gi også informasjonen skriftlig, så eleven kan lese den flere ganger, og ha den tilgjengelig

GI NOK INFORMASJON

Forklar hvordan voksne deler videre

- forklar at alle voksne i samarbeidet må si ifra til eleven før de tenker å si noe videre
- forklar hvilke andre voksne, også de som ikke er i samarbeidet, som kan få vite det eleven forteller, men at de voksne først må snakke med eleven om det
- forklar hva de voksne som samarbeider vet om eleven

Forklar at eleven kan være med å bestemme

- forklar hvilke rettigheter eleven har når de voksne samarbeider
- forklar hvordan de voksne i samarbeidet kommer til å bruke det eleven mener
- forklar hvordan de voksne og eleven kan finne løsninger sammen
- forklar at ikke noe eleven mener er feil eller dumt

Forklar at det skal kjennes trygt

- forklar at eleven har rett til å si meningen sin om hvor dere skal prate
- forklar at eleven kan velge en voksen eleven stoler på (en trygghetsperson) som kan være med i prater eller møter
- fortell litt om hver av de voksne som samarbeider og hva de ulike voksne kan hjelpe eleven med

DEL TRYGT VIDERE

Et hovedsvar fra elevene i undersøkelsen er at voksne i samarbeidet må avtale med eleven hver gang de tenker å dele noe eleven har sagt eller gjort videre til andre voksne i samarbeidet eller til foreldre. Dette er viktig for at eleven skal føle at det er trygt å snakke med de voksne i samarbeidet.

100% av elevene svarte at de vil at voksne skal snakke med dem før voksne deler noe eleven har sagt eller gjort videre til andre voksne i samarbeidet

100% av elevene svarte at de vil at voksne skal snakke med dem før voksne deler noe eleven har sagt eller gjort videre til foreldre

Avtal med eleven før du deler videre til andre voksne i samarbeidet

Hva du må avtale med eleven:

- om det er greit for eleven at du deler videre
- hva og hvor mye du kan dele videre
- hvordan og når du kan dele det
- hvem som kan få vite det

Hvorfor du må avtale med eleven:

- for å beholde tillit og trygghet
- fordi ikke alle de voksne i samarbeidet trenger å vite alt
- for at du ikke skal dele noe som er hemmelig eller personlig for eleven
- for at det ikke skal bli noe feil eller misforståelser
- for å ikke si feil eller dele på måter som blir feil for eleven
- fordi eleven må få vite hvem som kan få vite og hva andre vet
- for da kan eleven forberede seg på at det kommer til å bli fortalt
- fordi det ikke er de voksne som kan bestemme om noe om eleven kan sies videre, det er eleven

Avtal med eleven før du deler videre til foresatte

Hva du må avtale med eleven:

- hva og hvor mye du kan dele videre
- hvilken forelder du kan si det til
- hvordan og når du kan dele det

Hvorfor du må avtale med eleven:

- for å beholde tillit og trygghet
- for at det skal kunne kjennes tryggere for eleven
- fordi elever har rett til å få være med å bestemme hva du skal si og ikke
- for at du ikke skal dele noe som er hemmelig eller for personlig for eleven
- for at eleven får vite at du skal si noe og hva du sier
- fordi det ikke er alt elever vil at foreldrene sine skal høre eller vite
- for å ikke si feil eller dele på feil måte for eleven
- for da kan eleven forberede seg på at det kommer til å bli fortalt
- fordi det kan bli vanskelig hjemme hvis ikke du gjør det
- for å sjekke med eleven at informasjonen er riktig og vil bli sagt videre på riktig måte for eleven
- fordi det er en grunn til at elever ikke forteller alt til alle

LAG TRYGGE MØTER

Et hovedsvar fra elevene i undersøkelsen er at de voksne i samarbeidet må passe på at det kjennes trygt for eleven å være med i møtene. Dette er viktig for at eleven skal ha lyst til å være med i møtene og kunne være ærlig og si sin mening.

Gjør det trygt FØR møter

- spør eleven når dere er alene, ikke spør foran andre
- spør eleven hvilken voksen den føler det er trygt at snakker med den og spør den spørsmål før møter. Hvis eleven ikke vet om noen så må den voksne som skal snakke med eleven jobbe med å gjøre det trygt nok
- la eleven være med å bestemme hvem som skal være med på møtene
- gi eleven informasjon om hva dere skal snakke om i møtene
- gi eleven mulighet til å ha med trygghetsperson den velger selv, etter dere har gitt informasjon om møtet

Gjør det trygt I møter

- finn ut med eleven hvordan møtene kan kjennes trygge
- pass på at pratene i møtet føles mer som en samtale enn et møte eller et intervju
- la eleven snakke ferdig
- ikke anta noe om eleven
- vær rolige og åpne
- vis at dere er snille
- vær nysgjerrige på det eleven forteller og mener
- avtal med eleven før noe deles videre

BESTEM MED ELEVEN

ELEVEN MÅ FÅ VÆRE MED Å BESTEMME

Et hovedsvar fra elevene i undersøkelsen er at elever må få være med å bestemme i tverrfaglige samarbeid som handler om dem. Dette er helt avgjørende for om hjelpen de voksne vil gi i samarbeidet kommer til å kjennes nyttig og trygt for en elev, og for om eleven vil ta imot hjelpen.

94% av elevene svarte at de voksne i samarbeidet ikke kan bestemme alene uten eleven

77% av elevene svarte at det ikke er bra nok at eleven får si meningen sin og at de voksne tar avgjørelsen etterpå

96% svarte at eleven må få lov til å velge å være med i hele møtet og få velge om den vil være der alene eller ha med seg en trygghetsperson

70% svarte at eleven må få lov til å velge om den vil at en voksen som den velger helt selv blir med i møtet istedenfor eleven, og passer på at meningen til eleven blir viktig når noe skal bestemmes

Voksne kan ikke bestemme uten eleven

- husk at det er eleven som skal få hjelpen og som samarbeidet er for, så da kan dere ikke bestemme uten eleven
- hvis voksne bestemmer uten eleven kan eleven føle at den mister kontroll
- hvis voksne bestemmer uten eleven kan det hende de voksne bestemmer noe eleven ikke vil eller noe som gjør at det blir verre for eleven

Det er ikke nok å få si meningen sin

- hvis voksne bare hører meningen til eleven og så bestemmer, kan det hende de voksne bestemmer noe eleven ikke vil eller noe som ikke kommer til å hjelpe eleven
- hvis voksne bare hører meningen til eleven og så bestemmer, er det ikke sikkert at de hører på eleven og tar med elevens mening når de skal bestemme

Eleven må få være med i bestemmelsen

- la eleven få være med på selve avgjørelsen
- la eleven få høre hva de voksne tenker og mener
- spør om eleven vil ha med seg en tillitsperson, siden det kan være vanskelig å forstå hva som blir sagt i møter, så det kan være bra å ha med en som kan forklare

Eleven må kunne velge at en trygghetsperson er der for den

- la eleven velge selv en person den stoler helt på
- pass på at eleven får avtale med trygghetsperson i forkant av møtet
- husk at hvis en elev ikke tør å være med i møtet eller si meningen sin selv, så er det trygt at en person som eleven velger kan være med og hjelpe eleven med å si det

ELEVEN MÅ FÅ SI MENINGEN SIN TRYGT

Et hovedsvar fra elevene i undersøkelsen er at de voksne i samarbeidet må finne ut med hver enkelt elev hvordan den ønsker å si meningen sin når noe skal bestemmes. Dette er viktig fordi hvis ikke de voksne gjør det trygt for hver elev å si meningen sin kan de ende opp med å bestemme noe som blir dumt eller feil for eleven.

Forklaring av svarene:

Elevene fikk presentert ulike scenarioer på hvordan elever kan si meningen sin i tverrfaglige samarbeid og si om dette er måter som kan kjennes trygge eller utrygge for dem. Elevene svarte ut ifra om det var et møte med fire voksne, eller ti voksne, og ga forklaringer til svarene sine.

Selv om dette kan gi et bilde av hva som kan kjennes trygt eller ikke kjennes trygt for elever, er det viktig å huske hovedsvaret om at dette må finnes ut med hver enkelt elev.

På scenarioene med fire og ti voksne, fikk elevene også mulighet til å svare at de ikke ønsket at de voksne skulle samarbeide. I scenarioet med fire voksne svarte 22% at de ikke vil at voksne skal samarbeide. Med ti voksne svarte 28% at de ikke vil at voksne skal samarbeide.

Eleven sier meningen sin til én voksen den er mest trygg på, og den voksen forteller meningen til eleven videre på en trygg måte til de andre

4 voksne i samarbeidet: 87% Trygt, 13% Ikke trygt
10 voksne i samarbeidet: 79% Trygt, 21% Ikke trygt

Hvorfor det er trygt:

- det er tryggest å si meningen sin til én voksen man er trygg på, ikke foran mange mennesker
- den du stoler på ødelegger ikke, eller endrer ikke, historien din
- det tar kortest tid og er enklest å si det til én voksen, enn å si det til flere

Hvorfor det ikke er trygt:

- det kan bli misforståelser når én voksen skal fortelle videre til flere andre voksne hva eleven mener
- det kommer an på den voksne eleven skal si meningen sin til

Eleven sier meningen sin til de voksne i samarbeidet som eleven er trygg på fra før

4 voksne i samarbeidet: 72% Trygt, 28% Ikke trygt
10 voksne i samarbeidet: 71% Trygt, 29% Ikke trygt

Hvorfor det er trygt:

- det er fint å fortelle til de voksne eleven er trygg på

Hvorfor det ikke er trygt:

- eleven er kanskje ikke trygg på flere av de voksne
- det kan bli misforståelser eller forskjellige tolkninger fra de voksne eleven sier det til

Eleven sier meningen sin til alle de voksne i samarbeidet, samtidig

4 voksne i samarbeidet: 24% Trygt, 76% Ikke trygt
10 voksne i samarbeidet: 21% Trygt, 79% Ikke trygt

Hvorfor det er trygt:

- det er bedre å si det samtidig enn å si det én og én
- det er trygt at eleven får sagt meningen sin med sine egne ord

Hvorfor det ikke er trygt:

- det kan kjøles skummelt, flaut eller ukomfortabelt
- eleven kjenner kanskje ikke alle de voksne så godt

Eleven sier meningen sin til alle de voksne i samarbeidet, én og én

4 voksne i samarbeidet: 25% Trygt, 75% Ikke trygt
10 voksne i samarbeidet: 13% Trygt, 87% Ikke trygt

Hvorfor det er trygt:

- eleven får sagt meningen sin med sine egne ord

Hvorfor det ikke er trygt:

- det kan bli kjedelig eller slitsomt å fortelle de voksne det én og én
- det kan bli misforståelser eller de voksne kan tolke meningen på forskjellige måter
- det tar mye tid å si det til de voksne én og én

ERFARINGER

FRA ELEVER

INFORMASJON

Et hovedsvar fra elevene i undersøkelsen er at det er veldig forskjellig hvor mye og hvor forståelig informasjon elever får om hvorfor voksne på skolen og i tjenester vil samarbeide, og hva de ulike voksne sin rolle er i samarbeidet.

52% av elevene fikk ikke vite hva de forskjellige voksne som var med i samarbeidet skulle gjøre for å hjelpe eleven

46% av elevene fikk vite hva de forskjellige voksne som var med i samarbeidet skulle gjøre for å hjelpe eleven

64% av elevene fikk vite hvorfor de voksne ville samarbeide

65% av dem følte at de voksne forklarte det på en forståelig måte for eleven

35% av dem følte ikke at de voksne forklarte det på en forståelig måte for eleven, fordi de voksne ikke forklarte informasjonen godt nok og ikke ga eleven nok informasjon

28% av elevene fikk ikke vite hvorfor de voksne ville samarbeide

Elevene fikk på ulike måter vite at de voksne skulle samarbeide:

- noen ble fortalt at samarbeidet var bestemt
- noen ble brått hentet ut til møter uten informasjon på forhånd
- noen ble spurt om de ønsket at de voksne skulle samarbeide

Voksne fortalte at det var bestemt

- foreldre fortalte eleven at det var bestemt
- voksne på skolen fortalte eleven at det var bestemt
- voksne i en tjeneste fortalte eleven at det var bestemt

SITATER

Foreldrene mine sa at jeg måtte.

Jeg fikk ikke vite det i starten, men mamma sa det sånn veldig lenge etterpå, sånn "jeg skal i møte med de folka" også var jeg sånn "hvem er det?".

Skolen sa det at de samarbeider med de for å hjelpe meg.

Så sa de bare "sånn du forresten, de derre kommer og dere skal gjøre et eller annet".

Fikk advarsel at det var best for meg og at jeg skulle ha det bra videre.

Voksne tok eleven med brått

- voksne tok eleven med inn i et møte på skolen, uten å gi eleven informasjon på forhånd
- voksne tok eleven ut av timen og inn på et grupperom, uten å gi eleven informasjon på forhånd

SITATER

Gikk inn på skolen, og så inn på et kontor, og så satt det masse voksne rundt et bord, og så sa de "vi skal ha et møte, du trenger ikke være her, men det er om deg og skole" (...) Jeg var den eneste under atten, sikkert under tredve.

Dratt ut av timen av den ene læreren, som sa "du skal være med meg" (...) litt flaut at en lærer kommer inn, ser litt småsur ut og sier "du skal være med ut av timen nå".

Læreren kom og hentet meg. De sa sånn "nå er det møte". Så kommer jeg inn her og så sitter det så mange mennesker her.

Jeg visste ikke at jeg skulle på møte, og jeg visste ikke at det skulle være så mye folk der. Det ble stressende, jeg løp bort fra møtet fordi det ble for mye folk.

Jeg fikk beskjed fra mamma på morgenen sånn "vi skal på møte med skolen, med barnevernet og psykologen" og jeg skal bli med på møtet.

Voksne spurte om eleven ville at de voksne skulle samarbeide

- foreldre spurte eleven om den ville at de voksne skulle samarbeide
- voksne på skolen spurte eleven om den ville at de voksne skulle samarbeide

SITATER

De spurte meg om jeg ville at de skulle samarbeide eller informere hverandre.

Helsesykepleier sa hun tenkte det var det lureste, så hørte hun med meg hva jeg synes.

De sa og spurte meg hva jeg ville og de kom med forslag på hvordan de skulle få det til å fungere. Jeg var veldig hypp på hjelp, så jeg sa liksom hvem de kunne snakke med og sånn.

Det tok litt tid men etterhvert så spurte de om det gikk greit at de tok det opp med skolen, og da kunne jeg ta det videre sånn at læreren tok det videre.

Det var egentlig sånn at hun søsteren min hun gikk til denne personen, jeg vet ikke om hun merket noe forskjell, og så spurte mamma om jeg hadde lyst til å prøve å gå til henne og bare prøve å se om det hjalp.

DELE VIDERE

Et hovedsvar fra elevene i undersøkelsen er at voksne i tverrfaglige samarbeid vanligvis deler noe eleven har sagt eller gjort videre til andre voksne i samarbeidet eller til foreldre, og at elever vanligvis ikke får vite hva de voksne deler og hvordan de deler det mellom seg.

Voksne deler videre til andre voksne i samarbeidet uten å snakke med eleven først

70% har opplevd at voksne har delt noe de har sagt eller gjort til andre voksne i samarbeidet, uten å snakke med eleven om det først

Hvordan dette kjennes for eleven:

- eleven har mistet tillit
- eleven har blitt irritert
- eleven har blitt sint/frustrert/forbannet
- eleven har blitt skuffet
- det har kjentes dumt eller som at voksne gjør noe som ikke er bra
- det har ikke kjentes gøy for eleven
- det har kjentes ukomfortabelt eller ubehagelig
- det har kjentes vondt og ekkelt for eleven

SITATER

Jeg føler bare "har du så dårlig tid?", det bryter jo veldig mye tillit.

Det er jo et tillitsbrudd og det blir jo vanskelig å snakke med andre folk etterpå, og være redd for at de skal fortelle noe videre.

Jeg mister tillit og vil ikke snakke med de etterpå, for det kan gjøre det verre, selv om de prøver å hjelpe meg.

Kan føles ut som at de backstabber.

Veldig irriterende, for jeg vil vite hvem som vet hva om meg, på en måte, uten at folk går rundt og sier min historie uten at jeg vet om det.

Det får meg til å stresse litt, hvis de sier det til den og den uten å spørre først, kan det være de har sagt det til flere også.

Blir veldig sur, hvorfor gjør de sånn? Ihvertfall hør på meg før de sier det så kan jeg si at nei det vil jeg ikke.

Ble frustrert bare at de sitter og sier de ikke skal dele og så sier de at de har stått og delt det til en annen.

Det er ikke noe bra gjort, det er jo grunner til at vi snakker om det, fordi de har taushetsplikt og så har de brutt den.

Tenker det er ganske dårlig gjort, for da får jeg ikke sagt min mening om hva vi kan dele eller ikke.

Ikke noe gøy når hele avdelingen vet det og du ikke har blitt fortalt en dritt.

Det var egentlig ganske kjipt og saken ble større. Jeg hadde ikke lyst til å snakke om det fra starten av, og så bare første møte så ble det tatt opp til alle andre som var innblandet.

Føler meg ukomfortabel fordi det kan godt hende de misforstår det jeg sier og så tar de det jeg sier som noe helt annet enn det jeg egentlig gjør, og så kan det lede til helt feil ting.

30% har ikke opplevd at voksne har delt noe de har sagt eller gjort til andre voksne i samarbeidet, uten å snakke med eleven om det først

Hva voksne har gjort

- voksne har spurt eleven om de kan dele noe videre
- voksne har spurt eleven hvem de kan dele noe videre til
- voksne har spurt om eleven vil se gjennom det som er skrevet med dem

SITATER

Hun har spurt om hun kan ta det videre, det som vi har snakket om. Hvis det er noe jeg vil utelate så har de utelatt det.

De spør meg før de forteller, om det er greit for meg da.

Hvis jeg har vært i et møte så sier de ifra sånn "er det greit at jeg deler informasjon med andre?".

"Det vi snakker om nå, kan jeg si det til blabla eller kan jeg si det videre til de eller la de få vite om dette?".

Helsesykepleier har spurt "er det greit at jeg sier det til læreren din?".

Det gjør de ofte å si sånn etter samtalen "er du enig at dette er godt nok skrevet?", "kan jeg si det til de personene?".

På slutten spør de "kan du se gjennom om det er greit?".

Voksne deler videre til foresatte uten å snakke med eleven først

70% har opplevd at voksne har delt noe de har sagt eller gjort til foreldre, uten å snakke med eleven om det først

Hvordan det har blitt for eleven:

- eleven har villet vite før det deles videre til foreldre
- eleven har vurdert å slutte å snakke med voksne i samarbeidet
- eleven har blitt forbannet, sint eller frustrert
- eleven har blitt oppgitt eller skuffet
- eleven har mistet tillit og trygghet til voksne
- det har blitt verre hjemme eller i livet til eleven
- det har kjentes vondt og dumt for eleven
- det har kjentes irriterende eller plagsomt for eleven

SITATER

Da sier de kanskje ting til mamma og pappa som jeg har snakket med helsesykepleier om, og så blir de sure, og så ødelegger det ting hjemme da.

Alvoret er at det faktisk fører til at ting blir verre, og når ting blir verre kan det føre til selvskading, selvmord, det kan basically ødelegge et liv med en liten kommentar til foreldrene.

Jeg sa "ikke si det til mamma og pappa, for det trenger vi ikke snakke om", så sa de det og da ble jeg skikkelig sur på dem.

Man føler seg basically betrayed, og jeg personlig jeg klikker bare.

Da blir moren min bekymret, så har jeg det problemet.

Veldig irriterende, det blir som hvis du har hatt samtalen der også plutselig foreldre hører så må de også ha en hel samtale med deg så blir bare en samtale på en samtale som ikke er gøy å snakke om.

Jeg har ikke lyst til å samarbeide med de som har fortalt til foreldrene mine, de kan finne på å si noe mer.

Jeg stoppet å gå til helsesøster.

Skuffet, fordi de sier at det jeg sier her blir her og at jeg er trygg her.

Nesten verre, for noen spesifikke ting vi deler som vi ikke kan dele med foreldre, og da blir det konsekvenser.

Det er noen ting jeg ikke vil at mamma skal vite, for hun blir veldig stressa, det blir ikke noe bedre hvis jeg kommer hjem og hun er oppe i taket liksom.

Jeg sa jeg skulle si det til mamma når jeg kom hjem, men så sa hun at læreren hadde ringt, så hadde de sagt det når jeg sa at jeg skulle si det.

Jeg har sagt til barnevernet at det er ikke trygt å bo hjemme, så sa de jo det til pappa at jeg ikke synes det var trygt å bo hjemme og at jeg ikke synes han var snill. Det gjør jo bare situasjonen verre.

Elever får vanligvis ikke se hva voksne skriver

85% får vanligvis ikke se det voksne skriver ned fra prater eller møter

Hvordan det har blitt for eleven:

- voksne i samarbeidet har skrevet mye feil i papirene
- voksne i samarbeidet har skrevet ting eleven ikke ville at skulle skrives
- voksne i samarbeidet har sagt at eleven ikke kan eller trenger å se det som blir skrevet
- det har kjentes dumt eller kjøpt for eleven
- det har kjentes irriterende
- eleven har helst villet vite hva voksne i samarbeidet skriver fra pratene

SITATER

Skummelt, jeg vet ikke om de skriver ned akkurat det jeg sa, eller det de tenker jeg sa. Da blir det bare enda verre, hele situasjonen.

Det er mye løgner i de papirene opp gjennom årene.

De sitter jo og skriver foran meg, så vet jeg jo at de skriver, men det kan jo være at det de skriver er feil, at de parafaserer.

De skriver ned, og jeg håper de gjør rett.

Det føles ikke bra, for jeg vil se det de har skrevet ned om det jeg har sagt.

Når jeg møter en ny person og jeg skal si hele livshistorien min til dem, så skriver de ned, så vet jeg ikke om de har endret på det.

”Nei du får ikke lese det nå, du er ikke voksen nok, du er ikke mentalt klar nok, du kommer ikke til å handle it”, det er det man får ofte.

Så til sosiallæreren at han ikke skulle skrive ned, men han har gjort det. De hører ikke på det.

Det er jo litt irriterende da, jeg vet ikke om de skriver ned alt jeg sier.

Noen ganger kan jeg sniktitte, men det kan være litt vanskelig.

Elever får ikke vite hvordan informasjonen deles

75% vet ikke hvordan det de voksne skriver ned sendes mellom de voksne

Hvordan det har blitt for eleven:

- det har kjentes dumt fordi den ikke har visst hvem det blir sendt til
- det har kjentes dumt fordi den ikke har visst hvilken informasjon som blir sendt
- eleven har ikke visst hvordan de sender det
- det har ikke vært så viktig for eleven å vite
- eleven har ikke tenkt på det før
- eleven har ikke brydd seg

SITATER

Jeg vet ikke hvem det blir sendt til, at det bare kommer til den ene personen eller om det blir sendt videre.

De som skriver ned informasjonen, jeg vet ikke hvor den informasjonen blir sendt. Er det trygt der det blir sendt?

Jeg vet ingenting.

Du blir redd for at de skal si noe også sendes det til feil person også ødelegger det livet, at det ender opp hos foreldrene.

Jeg er stresset over hvem skal hun liksom sende det til og hvem får vite om det vi har snakket om eller om det er til den læreren jeg synes det er greit at får vite det.

Føles litt sånn left in the dark. Det handler om meg og samtidig vet jeg ikke om rettighetene mine. Skal jeg involvere meg selv og spørre, eller er det meningen at de skal ha ansvaret med det og ikke involvere ungdommen?

Hvis de skriver noen ord litt feil, så blir det dumt, at det kommer til å høres ut som jeg sa noe annet.

Jeg har liksom en anelse om at de har et felles dokument eller mappe, men det bryr jeg meg ikke så mye om. Det er ikke så viktig for min del.

Rart å tenke over hva som kan skje hvis noen har kommet seg inn på pc-en eller mailen til de voksne, for det er jo ganske mye informasjon som kan brukes imot meg.

25% vet hvordan det de voksne skriver ned sendes mellom de voksne

Hva voksne har gjort:

- voksne har sendt det som skrives ned på mail
- voksne skriver ned og sender på pc
- voksne deler videre på telefon eller i møter
- voksne sender det som skrives ned på digitale plattformer

Elever får vanligvis ikke være med å bestemme skriving

81% får vanligvis ikke være med å bestemme hva som skal skrives ned, før de voksne sender det mellom seg

Hvordan det har blitt for eleven:

- eleven har ikke fått vite hva de skriver
- eleven har følt det var kjipt eller dumt
- eleven har blitt provosert, sint, irritert eller fornærmet
- eleven har følt seg baksnakket
- eleven har blitt redd for at voksne har misforstått eller skrevet ned noe annet enn det eleven sa
- eleven har følt seg sviktet
- eleven har mistet mye tillit til voksne
- det har kjentes urettferdig og ubehagelig
- voksne har misforstått eller blandet

SITATER

De går ikke til meg og sier "hva tenker du om det jeg har skrevet?".

Man vet jo ikke hva og hvem de sender det til, om det er lagret på slutten av året.

Litt dumt når man ikke kan si nei om til hvem det skal sendes.

Det er liksom bullshit.

Jeg føler liksom litt sånn offended når jeg ikke får vite hva de skriver.

Føler meg nesten litt baksnakket, men du er klar over det kommer til å skje, men du sitter og venter på den telefonsamtalen hvor de skal fortelle alt om deg, men du vet ikke hva de skal si.

Ubehagelig og på en måte tenke at noen sender noe bak min rygg uten å snakke med meg.

Jeg er litt bekymret for at de har skrevet noe helt annet enn det jeg har sagt, også kommer de til å vise til mamma og pappa og så blir det helt kaos og så blir alt feil.

Hvis de har tolket noe feil, så sender de det så tolker alle andre det feil.

19% får vanligvis være med å bestemme hva som skal skrives ned, før de voksne sender det mellom seg

Hva voksne har gjort:

- voksne i samarbeidet spør eleven om hva de kan skrive ned
- voksne spør eleven om hvordan de kan skrive det
- voksne skriver stikkord
- voksne skriver selv om eleven sier nei
- voksne i samarbeidet går gjennom det som skrives ned og spør eleven om noe skal forandres
- voksne i samarbeidet går gjennom og spør eleven om det de har skrevet er greit

SITATER

De sier de skal sende beskjed til "bla bla" og så leser de det for meg, så jeg kan confirmere hva de skal sende.

Jeg får se hva de skal skrive i referater så da kan jeg på en måte bestemme litt selv hva som er det viktigste informasjonen de trenger.

De spør pent "går det bra at vi skriver dette?", og hvis jeg sier nei så ser jeg at de visker det bort.

Hun satt ved siden av meg så jeg skulle vite hvordan det skulle skrives.

Blir spurt "kan vi skrive det her?"

MØTER

Et hovedsvar fra elevene i undersøkelsen er at mange elever har opplevd at voksne som samarbeider for å hjelpe dem, har møter uten dem. Mange av elevene som har fått være med i møter har opplevd at det ikke kjennes trygt å være med.

Voksne har møter uten eleven

75% vet at de voksne i samarbeidet har hatt møter om dem uten at de fikk være med

70% av dem fikk ikke vite før møtet hva de voksne skulle snakke om

73% av dem fikk ikke vite noe etter møtet om hva de voksne hadde snakket om

61% av dem har ikke opplevd at voksne har forklart hvorfor eleven ikke fikk være med

Hva voksne har sagt:

- "de voksne må snakke uten deg"
- "du er ikke gammel nok"
- "fordi vi snakker om deg"

SITATER

De sa jeg ikke var i stand til å være med.

De sa det var "voksenting" som er rart siden jeg er jo et barn.

At jeg ikke var gammel nok, jeg var fjorten, men jeg var ikke gammel nok, for det var "voksenprat".

Jeg spurte hvorfor jeg ikke fikk være med, så svarte de ingenting.

Jeg fikk vite at de skulle snakke om meg og hvilke ting de kan gjøre for å hjelpe meg.

Bare at de skulle snakke om meg.

Det kjennes ikke trygt for elever å være med i møter

70% har vært med i ett eller flere møter med de voksne som samarbeider

69% av dem har ikke blitt spurt om de ville ha med en trygghetsperson i møtet

70% av dem har ikke fått være med å bestemme om det er noen de vil eller ikke vil at skal være med i møtet

70% av dem har ikke opplevd at en voksen sjekket med dem etter møtet om de forsto det meste som ble snakket om

Hvordan det har føltes å være med i møter:

- skummelt
- ubehagelig
- ukomfortabelt
- kleint
- rart
- kjedelig
- som at de voksne tror de kjenner eleven best eller vet best hva som er bra for eleven
- skummelt i starten men bedre etterhvert
- fint å få si meningen sin
- fint å høre alt det de voksne snakket om

SITATER

Litt skummelt å la voksne se på deg når du snakker og holde øyekontakten, det var litt vanskelig å få snakke.

Ubehagelig fordi du bare sitter der og som oftest så sier du ikke så mye. Så de snakker mer med hverandre enn deg.

Du bare sitter der og ikke gjør noe. Føler hodet mitt blir skikkelig varmt. Blir rød i ansiktet. Tør nesten ikke si noe, du møter mye folk på møtet, da bare tør du nesten ikke si noe.

Det er så mange mennesker som snakker om situasjonen din og de alle har forskjellige oppfatninger om hvordan det skal være.

Jeg bare følte at de voksne stilte masse spørsmål, og så fikk jeg ikke ordentlig tid til å tenke på hva jeg ville si.

Litt skummelt fordi det var så mange forskjellige folk fra så mange forskjellige tjenester, også var mamma og pappa der. Og når de stiller spørsmål så får jeg litt sånn angst for hva jeg skal svare, fordi alle bare ser på meg.

Jeg er den eneste ungen der, og så er det et bord fullt med voksne. Det er noen jeg ikke kjenner, og noen jeg akkurat har møtt. Og så skal jeg sitte der og snakke om meg selv. Det blir veldig ukomfortabelt.

Bare masse spørsmål og sånn, og referat. Jeg vil ikke snakke med noen som jeg ikke kjenner. Hvis jeg ikke kjenner de og de skal snakke med noen så stoler jeg ikke på de for det gjør meg litt redd for hva de kommer til å si. Kommer de til å si hele livssituasjonen min eller bare litt? Plutselig spres hele historien min, ting jeg ikke vil.

Utrolig kjedelig hver gang, de sier det samme hver gang.

Det er kjedelige møter, men noen ganger forklarer de ikke enkelt og bruker så lang tid på å komme til poenget.

30% har aldri vært med i møter med de voksne som samarbeider

Hva voksne har gjort:

- voksne spurte eleven, men eleven ville ikke fordi den ikke følte det var vits eller følte på et press
- voksne fortalte ikke eleven om møtene
- voksne spurte ikke eleven om å være med i møtene

SITATER

Han sa neste gang det var møte kunne jeg være med, jeg sa ja, men så fant jeg ut at mamma skulle være der så da sa jeg nei.

Jeg visste ikke de hadde møter en gang mesteparten av tiden.

Har blitt spurt, men kan føle det er ubehagelig og det blir press at noe du sier kan bli feil.

Jeg fikk vite om det før jeg fikk referatet fra møtet til foreldrene mine om at de har snakket om ditt og datt.

AVGJØRELSER

Et hovedsvar fra elevene i undersøkelsen er at mange elever ikke blir spurt om hva de vil og hva de mener når det skal bestemmes om de voksne skal begynne å samarbeide, hva samarbeidet skal hjelpe eleven med og hvordan hjelpen skal gis.

22% Ville at voksne skulle samarbeide for å hjelpe dem

42% Ville ha hjelp, men visste ikke om det at de voksne skulle samarbeide ville hjelpe

12% Ville ikke at voksne skulle samarbeide, fordi de ikke visste nok om det til å vite om de ville eller ikke

24% Ville ikke at voksne skulle samarbeide

Elever blir ofte ikke spurt om de vil at voksne skal samarbeide

61% ble ikke spurt om de ville at voksne skulle samarbeide om å hjelpe dem, før de voksne begynte å samarbeide

39% ble spurt om de ville at voksne skulle samarbeide om å hjelpe dem, før de voksne begynte å samarbeide

Hvem spurte eleven:

- voksen på skolen spurte (lærer, helsesykepleier, miljøarbeider)
- foreldre spurte
- flere spurte sammen (skole og tjeneste eller skole og foreldre)

Elever blir ofte ikke spurt om hva de vil ha hjelp til

51% har blitt spurt om hva de ville ha hjelp til

49% har ikke blitt spurt om hva de ville ha hjelp til

Hvem spurte eleven:

- voksne på skolen spurte
- voksne i tjeneste spurte
- skolen og tjeneste spurte sammen

Elever får ofte ikke være med å bestemme hva de skal få hjelp til

55% har fått være med å bestemme hva de skulle få hjelp til

Hva elever har fått være med å bestemme:

- hvordan eleven ville ha hjelp
- hva eleven ville ha hjelp med
- om eleven skulle få hjelp
- om tester

SITATER

Jeg fikk bestemme hva jeg ville gjøre for å bli bedre, men læreren min bestemte også hva jeg skulle gjøre.

Jeg fikk bestemme hjelpemidler og så ble lærere tvunget til å vise meg de og hvordan de funket.

Jeg vil si jeg fikk bestemme det meste, det var ikke noe jeg var uenig i eller ikke ville.

Jeg fikk bestemme hva som var det beste for meg.

Jeg fikk lov til å bestemme egentlig litt av hvert, ikke alt da.

Noe av det ble tatt med, men noen ting ble bestemt uten meg.

Var mer at de la en plan og så skulle jeg se på planen etterpå.

De spurte "vil du gjøre dette?" og så hørte de på meg.

45% har ikke fått være med å bestemme hva de skulle få hjelp til

Hvordan det har blitt for eleven:

- eleven har blitt sint, sur eller irritert
- det har føltes kjipt, dårlig eller dumt
- eleven har ikke følt seg hørt
- eleven har følt at de voksne ikke bryr seg
- eleven har følt at den selv ikke har noe å si i eget liv
- eleven har mistet tillit, og sluttet å fortelle, bli med på møter eller be om hjelp

SITATER

Det var litt kjipt jeg hadde aldri fått være med å bestemme hva som skulle skje på en måte, det har vært bestemt for meg.

Det er ganske kjipt da. "Jeg har ikke lyst til å gjøre det her, kan jeg ikke gjøre det her istedenfor?" Og så sier de nei.

Jeg har fått muligheten til å si hva jeg mener, de har spurt hva jeg tenker, men de hører det bare, de tar det aldri opp igjen.

Jeg som person kjenner meg best, og jeg vet hva jeg føler, og jeg kjenner når jeg går gjennom de tingene. Så de har ikke helt den forståelsen, fordi de kjenner oss ikke sånn. Så når de tror de gjør det beste fordi de tenker det så er det ikke alltid det.

De tror kanskje at de gjør det beste med tanke på hvilke erfaringer vi har, men det er ikke alltid de klarer å endre tankegangen sånn fordi voksne blir ganske stuck i de gamle tankene så de er ikke like åpne til andre svar liksom.

Føles som de tenker de gjør det beste for deg, men det er egentlig ikke det beste fordi de hører ikke på deg.

MER OM UNDERSØKELSEN

Forandringsmetoden er utviklet i tett samarbeid med barn og unge. Den tar på dypt alvor at barn har rett til å si sin mening, på måter som oppleves trygge for dem. Metoden består av prosessbeskrivelser og verktøy som bidrar til at mange ulike barn og unge kan delta. Den bygger tett på en deltakende metode brukt i aksjonsforskning, kalt Participatory Learning and Action (PLA).

Spørsmål og tema

En semistrukturert intervjuguide ble utformet. Denne var bygd på FNs barnekonvensjon, spørsmål fra fagfolk og politikere, og svar fra barn i tidligere undersøkelser. Fagpersoner gikk gjennom intervjuguiden, og ga innspill for å sikre at kunnskap fagfolk trenger ble hentet inn. Spørsmålene ble testet ut i samarbeid med barn og unge. Intervjuguiden ble justert på bakgrunn av innspill fra barn og fagfolk, før undersøkelsen startet. Undersøkerne utarbeidet også metodikk for samlingene. De koblet ulike metodeverktøy til de konkrete spørsmålene, for å sikre at alle barna skulle få muligheten til å dele erfaringer og gi råd. Spørsmålene og metodikken ble igjen justert etter de første samlingene var gjennomført, etter tilbakemeldinger fra deltakerne og metodeansvarlig.

Personvern

Det ble utarbeidet en personvernkonsekvensvurdering i forkant av prosjektstart. Risikoen er vurdert å være lav. I undersøkelsen er det ikke lagret eller behandlet personopplysninger som kan knytte elevenes svar til dem, eller andre voksne eller elever i deres liv. På samlingene ble det ikke skrevet ned navn på deltakerne eller annen informasjon som kan bidra til å identifisere personer direkte eller indirekte, som navn på tredjepersoner, stedsnavn eller navn på skoler. Undersøkerne som gjennomførte undersøkelsen er godt trent i denne praksisen.

Av hensyn til den enkelte deltakers personvern, jobbet undersøkerne gjennom hele samlingen for å sikre at elevenes historie, familie eller voksne på skolen eller fritidsklubben, ikke ble fokus da de ga svar. Fokus var på deres erfaring med tverrfaglig samarbeid og deres råd til voksne.

Invitering og informasjon

Deltakerne ble rekruttert gjennom ungdomsskoler og videregående skoler. Elever som selv visste at skolen samarbeidet med en eller flere tjenester for å hjelpe dem, enten pågående eller i løpet av forrige skoleår, ble invitert.

Elevene ble invitert ut fra et ønske om representasjon i erfaringer med samarbeid mellom skolen og ulike tjenester. Elevene ble invitert ut fra et ønske om spredning i alder, kjønn og geografisk tilhørighet. Skolene fikk tilsendt informasjon om undersøkelsen.

I forkant av samlingene ba undersøkerne voksne på skolene om å invitere elever med denne typen erfaring. De voksne ble bedt om å dele ut et invitasjonsskriv og en film av undersøkerne og barn som tidligere har vært med å gi råd til Norge gjennom FF. Det ble også utdelt informasjon til foreldre til elever under 16 år som ønsket å delta.

Elevene fikk informasjon om hva Forandringsfabrikken er, hvorfor undersøkelsen gjennomføres, at undersøkelsen er anonym og at elevene velger selv hva de vil svare på og hvor mye de vil svare og hva den skal brukes til. Elevene og foresatte fikk også kontaktinformasjon til undersøkerne, som de kunne bruke til å stille spørsmål eller ta kontakt av andre grunner i forkant eller etterkant av samlingen.

Introduksjon av samling

Vi møtte elevene i mindre rom, med minst mulig forstyrrelser. Ingen andre voksne var i rommet da samlingene ble gjennomført. Dette gjøres bygd på tilbakemeldinger fra barn og unge som sier at dette kan gjøre det utrygt for elever hvis ikke. Målet var å gjøre det tryggest mulig for alle og å sikre at svarene ble hentet inn på likest mulig måte i alle samlingene.

Undersøkerne forklarte elevene at de hadde kommet på besøk for å stille spørsmål til dem, fordi barn vet bedre enn voksne hvordan det føles å være et barn i et tverrfaglig samarbeid.

Elevene fikk informasjon om:

- hvorfor undersøkelsen skulle gjennomføres
- hva svarene deres skulle brukes til
- at det de sa ble skrevet ned og behandlet anonymt
- at de selv kunne velge hvor mye eller lite de ville si
- at ingen svar var riktig eller feil
- at alle sine svar er like viktige
- at de kunne trekke seg hvis de ønsket det

Bygd på kunnskap fra barn om trygghet, brukte undersøkerne tid i starten av samlingene på at elevene og undersøkerne ble litt kjent, gjennom lek og prat.

Gjennomføring av kunnskapsinnhenting

Undersøkelsen ble gjennomført med både kvalitativ og kvantitativ metode. Kvantitative spørsmål gikk ut på å kartlegge deltakerne og deres erfaringer. Kvalitative spørsmål var åpne og med fokus på dybdeforklaringer. Den kvalitative tilnærmingen var viktigst, for å få frem et spekter av erfaringer og opplevelser, og for å sikre dybdeforståelse.

Det ble gjennomført 30 samlinger, med gjennomsnittlig 4 elever om gangen. Samlingene varte i 1,5-2 timer. Samme spørsmål, metodikk og leker ble tatt i bruk i samlingene, både med de som var 12 og 17 år.

Både undersøkeren som ledet samlingene og undersøkeren som skrev referat, deltok aktivt i å gi av seg selv og stille spørsmål. I tillegg til å sitte rundt et bord og snakke, ble kreative og visuelle verktøy brukt, for at flest mulig elever skulle kunne og ha lyst til å svare. Undersøkerne og elevene gjorde også icebreakers eller leker i samlingene.

Verktøy som ble brukt:

- Rødt/grønt skilt: elevene fikk et rødt og et grønt skilt de kunne holde frem som svar på ja-nei spørsmål
- Plakat med alternativer: undersøkerne holdt frem plakater med ulike svaralternativer elevene kunne velge mellom
- Ipad: elevene krysset av på ulike spørsmål
- Lappesortering: elevene sorterte ulike lapper under en overskrift
- Tipsliste på plakat: elevene laget i fellesskap en tipsliste til voksne
- Stemmeseddel med klistremerker: elevene klistret på røde og/eller grønne klistremerker på en lapp med ulike svaralternativer
- Post-it på plakat: elevene skrev ulike råd på post-it lapper og hang dem på plakater under ulike overskrifter
- Figurer: undersøkerne brukte trefigurer for å illustrere ulike scenarioer elevene kunne svare på om kunne være trygge eller ikke trygge for dem
- Bra-boks og dårlig-boks med rangering: elevene fikk lapper de rangerte med tall om var bra eller dårlig, og la dem i bra-boks og dårlig-boks

Oppsummering av kunnskap fra barn

Erfaringene og rådene som ble samlet inn, ble tematisk sortert. Svarene som går mest igjen er oppsummert som kunnskap fra elever. Hovedsvarene står i overskrifter, og dybdeforklaringer står oppsummert i avsnitt og kulepunkter. Prosentene er regnet ut ifra hvor mange elever som har svart på spørsmålet. Språket som brukes er i størst mulig grad likt det elevene har brukt. Kunnskapen fra elever er ikke knyttet til teori.

Bildene i denne rapporten

Etter alle samlingene var gjennomført, ble noen av elevene som hadde deltatt spurt om å være med på bilder til rapporten. Det ble delt ut samtykkeskjemaer til elevene, og til omsorgspersoner dersom elevene var under 16 år. Elevene ble på nytt spurt om de ønsket å være med på bilder rett før bildene ble tatt. Alle bildene i denne rapporten er godkjent for bruk. Det er ikke sammenheng mellom elevenes erfaringer og plassering av bildene.

Erfaring direkte fra undersøkerne

Tre undersøkere fra FF har til sammen møtt alle elevene. Samlingene ble gjennomført med samme spørsmål, metodikk og ice breakers med alle elevene, 12-17 år.

På tvers av alder og erfaringer med tverrfaglig samarbeid, var elevene opptatt av at hvis samarbeidet skal føles trygt og nyttig for eleven MÅ det være et reelt samarbeid MED eleven, ikke mest mellom de voksne.

Da vi inviterte skoler til å delta, opplevde vi at mange voksne syntes det var et viktig tema og var engasjerte i at elever sin stemme skulle bli hørt. Vi opplevde også at noen voksne uttrykket bekymring eller usikkerhet for at elever skulle dele erfaringer og råd foran hverandre, og følte få elever kom til å ville være med på dette.

Vår opplevelse var at elevene som deltok i samlingene var gode på å hjelpe hverandre med å få snakke like mye, si sin egen mening og gi hverandre plass. Elevene holdt hvilke tjenester de hadde erfaring med anonymt dersom de ønsket det.

I samlingene fikk undersøkerne tilbakemeldinger fra elevene om at opplegget var bra, gøy, spennende og at det kjentes viktig å få si meningen sin. Elevene sa også at det var positivt at undersøkerne var unge og viste forståelse for elevene. På spørsmål om hva som kunne blitt gjort bedre, svarte noen elever at det var litt vanskelig å svare på noen spørsmål fordi de ikke alltid visste nok om hva som hadde skjedd i samarbeidet.

Vår viktigste erfaring fra denne undersøkelsen er at alle elevene som deltok har gitt avgjørende råd. Hvis voksne lytter til disse rådene, kan det bidra til å sikre at tverrfaglige samarbeid for elever i hele Norge gjøres på måter som kjennes trygge og hjelpsomme for eleven.

Vi håper voksne
alltid SAMARBEIDER
med hver enkelt elev
om hvordan lage
tryggest og nyttigst
samarbeid MED eleven

FORANDRINGSFABRIKKEN KUNNSKAPSSENTER

Hvorfor kunnskap direkte fra barn?

Barn og unge må oppleve at skolen, barnehagen, hjelpetjenester, politi og rettssystem er trygge og nyttige for dem. Barn og unge rundt i hele Norge har erfaringer fra å møte disse systemene og råd til hvordan de kan bli best mulige. Myndigheter, fagfolk og studenter mangler ofte denne kunnskapen fra representative utvalg barn og unge som gruppe, når rammer og hva som er god praksis skal bestemmes, lokalt og nasjonalt. Derfor må den i mye større grad hentes inn. Kunnskap fra barn og unge må sammen med annen kunnskap være en del av kunnskapsgrunnlaget for forskning og praksis, for å utvikle gode satsinger og tiltak for barn og unge, og i arbeidet med å videreutvikle skoler og tjenester.

Mer enn 10 år med kunnskapsinnhenting

Forandringsfabrikken (FF) har i mer enn ti år systematisk hentet inn erfaringer og råd fra barn og unge om hvordan de opplever skolen, barnehagen, hjelpetjenester, politi og rettssystem. I 2017 åpnet statsministeren Forandringsfabrikken Kunnskapssenter. Målet var å best mulig samle kunnskap fra barn og unge i ulike livssituasjoner, om de offentlige systemene laget for dem. Så langt vi vet, finnes det få kunnskapssenter i Europa som har som viktigste formål å hente inn og formidle kunnskap direkte fra barn og unge, om systemene de er i. FF søker nå samarbeid med liknende organisasjoner i andre land.

Deltakende og praksisrettet metode

For å hente inn, systematisere og formidle oppsummerte erfaringer og råd fra barn og unge, brukes en deltakende og praksisrettet metode. FF har kalt den Forandringsmetoden. Forandringsmetoden er utviklet i tett samarbeid med barn og unge. Den tar på dypt alvor at barn har rett til å si sin mening, på måter som oppleves trygge for dem. Metoden består av prosessbeskrivelser og verktøy som bidrar til at mange ulike barn og unge kan delta. Den bygger tett på en deltakende metode brukt i aksjonsforskning, kalt Participatory Learning and Action (PLA).

Trygghet er viktigst

Erfaringene og rådene hentes inn direkte fra barn og unge på samlinger eller i intervjuer. Samlingene organiseres med vekt på å sikre at de oppleves engasjerende, viktige og tryggest mulig for de barna som deltar. De voksne som tilrettelegger er blant annet trente av barn til å møte barn og unge med åpenhet og menneskevarme. Dette bygger på hovedfunn fra barn om hvordan voksne må være, for at barn skal kunne fortelle ærlig.

Erfaringer og råd oppsummeres

Erfaringer og råd fra samlingene dokumenteres i referater og annen skriftlig og visuell dokumentasjon. Dataene oppsummeres og systematiseres. Det gjøres ikke koblinger til teori. Erfaringer og råd som går igjen fra mange barn og unge på mange steder i landet, blir hovedsvar. Dette kaller vi kunnskap fra barn.

Barn og unge presenterer

Kunnskapen fra barn presenteres i rapporter, filmer, podcaster, bøker og på nett. Deltakere i undersøkelser kan inviteres med videre, som proffer, i formidlings- og fagutviklingsarbeid. Proffene presenterer kunnskap direkte fra barn for politikere, nasjonale myndigheter, fagfolk og studenter.

Utvalgte utgivelser fra Forandringsfabrikken

Snakke trygt i skolen

Råd fra 1962 barn om hva som skal til for at barn får sagt det viktigste

Sint utenpå, vondt inni

Råd fra 101 barn om hvordan møte barn som er sinte og bruker vold

Spør oss, så får dere vite

Råd fra 201 barn om hvordan bestemme ekstrahjelp som kjennes nyttig

Trygge på hverandre

Råd fra 240 barn om hva voksne i skolen kan gjøre for at det kan bli mindre plaging og mer fellesskap i skolen

Snakke snilt

Råd fra 900 barn om hvordan helsesykepleiere kan gjøre det trygt for barn å snakke med dem

Møt fravær trygt

Råd fra 201 barn og unge om hvordan voksne på skolen kan møte elever som har en del eller mye fravær

